

Pujada al puig d'en Galileu

Paratge natural de la Serra de Tramuntana

Pujada al puig d'en Galileu

Finca pública de Son Macip

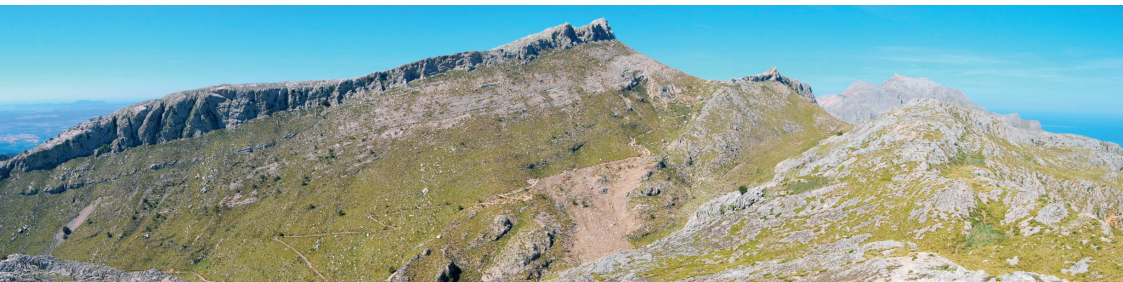
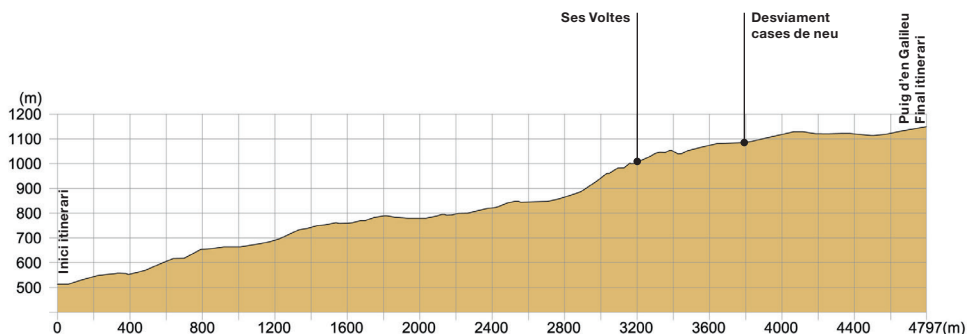
El que avui és una de les rutes excursionistes per excel·lència del Paratge natural de la Serra de Tramuntana, temps enrere era el camí que empraven els nostres repadrins quan anaven a peu de Lluc a Sóller, o amb carro a cercar carbó, o amb bístia a nevatejar. Si recordam la seva tasca feixuga, potser la pujada se'ns farà més lleugera.

Dificultat: alta.

Distància per recórrer: 4,7 quilòmetres (fins al cim)

Durada: 5 hores (anada i tornada).

Seguint les indicacions, no té pèrdua, però cal tenir un mínim de bona forma física per l'important desnivell de l'itinerari. En el primer tram hi ha diversos camins que es creuen, però el GR els senyalitza correctament a cada cruïlla, de manera que no hi ha dubte del recorregut que hem de seguir.

Panoràmica des de dalt del puig d'en Galileu (Foto: Gràcia Salas)

1. Camí vell de Lluc a Sóller

El punt de partida d'aquest itinerari és a sa Font Coberta, al costat de l'aparcament de Lluc, a 475 metres d'altura. El nostre objectiu és assolir els 1.188 metres del puig d'en Galileu. Cal superar, per tant, un desnivell fort, que potser en qualche moment ens farà perdre l'alè.

A sa Font Coberta comença l'antic camí de Sóller, avui senyalitzat com a GR - 221. És un camí empedrat, de bast o de ferradura que puja per entremig del bosc de Ca s'Amitger fins arribar a la carretera Ma - 10 (Andratx - Pollença). Un cop travessada seguim a l'altre costat per un camí carreter. Passam un portell i entram dins l'alzinar de la finca pública de Son Macip, un dels més emblemàtics de la Serra, on podrem trobar, gairebé a cada passa, rotlos de sitja i barraques, testimonis de la intensa activitat carbonera que hi hagué antigament en aquest bosc emblemàtic.

Rotlo de sitja amb dues barraques en el bosc de Son Macip (Foto: Gràcia Salas)

2. Ses Voltes d'en Galileu i la casa de neu de Son Macip

Ses Voltes d'en Galileu nevades (Foto: Gràcia Salas)

El camí carreter acaba al peu de ses Voltes d'en Galileu. El topònim fa referència als revolts que fa el camí per salvar els 250 metres de desnivell i al malnom de qui el va construir, Antoni Català «Galileu», que l'any 1692 es comprometé a *«fer i de nou construir unes cases de neu a la montanya dita la Mola situada en lo terme de Lluc o Scorca»*.*

Just a l'inici de les voltes, a mà dreta podem veure la primera de les cases de neu, la de Son Macip, considerada una de les més antigues, perquè ja l'any 1619 consta que *«estojaven neu a Son Massip»*. Aquesta instal·lació per recollir i emmagatzemar neu fou de les primeres que deixà de funcionar. En l'escrutini d'instal·lacions de l'any 1786 consta: *«En el Predio Son Masip que es de Dn Franco. Pizá ay otro que es del todo Arruinado y el lugar es inútil ... es ... Arruinado.»* *

Encetam les llargues llaçades empedrades amb un fort pendent. A mesura que pujam el bosc desapareix, cosa que ens permet albirar l'impressionant torrent de Pareis, es Clot d'Albarca sota el puig Roig i Lluc amb el puig Tomir al fons.

*Referències extretes del llibre *Les cases de neu de Mallorca*, d'Antoni Gorrias i Duran.

3. Casa de neu d'en Galileu. Nevatejar

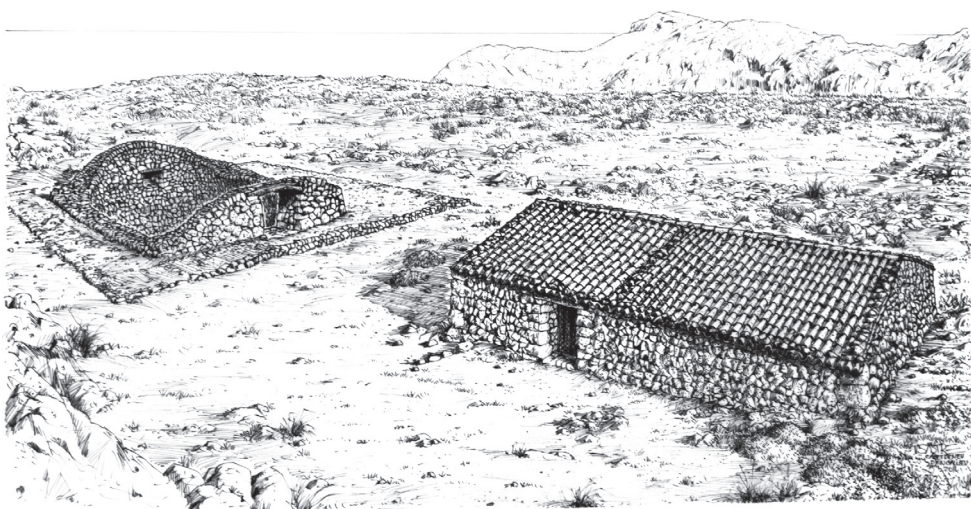
Mitja hora de pujada forta i som al capdamunt de ses Voltes. Aquesta aturada és obligatòria per contemplar el paisatge, dominat per extenses carritxeres, amb la mar de teló de fons. Continuem caminant ara per un pla i arribam al costat de la casa de neu d'en Galileu, restaurada recentment. El camí, el porxo, les parets i els marges constitueixen un magnífic exemple d'instal·lació de l'activitat de nevatejar.

El procés de nevatejar començava ficant la neu més propera dins el pou a través de les bombarderes (finestres) emprant pales, mentre que per ficar-hi la més llunyana era necessari usar esportins, senalles, esparteres i civeres.

Quan ja hi havia un bon gruix de neu dins el pou, hi davallaven els nevaters per escampar-la i pitjar-la. Per fer aquesta operació, es col·locaven en fila i feien un camí en espiral; començaven per les voreres i acabaven al centre, per després fer el camí a la inversa, fins que la neu es convertia en gel.

Aquest procés es repetia fins que s'omplia el pou o fins que s'acabava la neu dels voltants. Aleshores es tapava la neu amb una capa gruixada de càrritx i es donava per acabada la tasca de nevatejar.

Quan arribava l'estiu i es disparava el consum de gel per conservar aliments,

Casa i pou de neu d'en Galileu (Dibuix: Vicenç Sastre)

4. El transport de la neu

els traginers, amb les bísties, pujaven fins als pous entrada de fosca, en tallaven uns bocins anomenats pans de neu, els embolicaven amb càrritx per aïllar-los de l'exterior i els col·locaven a les portadores. Cada bístia en transportava dues, que era el que s'anomenava somada.

El transport es feia durant la nit per minimitzar les pèrdues de gel per fusió. Els blocs de gel arribaven molt minvats a destins llunyans com Palma, Manacor, Felanitx o Artà. Algunes persones majors conten que arribava el carro a Ciutat i «*tot era aigo*».

El fet que la feina de nevatejar es conservàs a Mallorca fins al primer quart del segle XX ha permès que no es perdessin algunes de les cançons de feina i les gloses dels nevaters. La tonada següent posa de manifest l'alegria dels nevaters en tornar a casa després de molts de dies de passar penúries:

Al·lots nevaters de Selva
ja mos han duit es ramells:
hi ha roses i clavells
i una botella per beure.

Noltros som es nevateres
que venim de sa muntanya,
portam roses i clavells
per regalar a s'estimada.

(Glosa popular)*

* *Recollida a "El cançoner popular de Mallorca" del Pare Ginard Bauçà.*

Els nevaters de Massanella, pintura de Jaume Nadal (1750), conservada en les cases de Massanella.

5. Diccionari nevater*

Civera: Instrument de transport format per dues barres llargues paral·leles amb una plataforma enmig.

Espartera: Senalles que es duïen a l'esquena i que s'aguantaven amb una corretja passada pel front del portador.

Esportins: Cabassos constituïts per un trenat de llatra en forma de disc i guarnits amb dues anes.

Fumada: Temps de descans. Els dies de fred rigorós, cada quart d'hora; normalment, cada mitja hora.

Pa de neu: Massa compacta de neu equivalent a una portadora (42,328 kg).

Pala: Eina formada per una làmina de fusta o ferro, de forma rectangular, adaptada a un mànec. Servia per arreplegar la neu.

Portadora: Eina de transport. Es tractava d'unes beaces especials per baixar la neu amb muls i someres unides per un dels costats superiors amb una tira gruixada de llatra. Servia també com a mesura de pes equivalent a 42,328 quilograms.

Somada: Mesura de pes. En el cas de la neu, equivalia a 84,656 quilograms. 1 somada = 2 portadores.

Adaptació de les definicions incloses en els llibres **Les cases de neu de Mallorca, d'Antoni Gorrias, i **Les cases de neu i els seus itineraris**, de Lluís Vallcaneras.*

6. Per a què s'utilitzava la neu?

«*La agua fria es la medicina mas grata, y mas natural de quantas posee y dispensa la farmaceutica.*» Amb aquestes paraules escrites a final del segle XVII, el metge Pere Martí lloava l'ús medicinal de la neu i de l'aigua refredada. I és que des de molt antic foren usats el fred i l'aigua freda per combatre malalties: la febre -que temps enrere anomenaven *calentures*-, les fractures, les contusions, els esquínços, les cremades, les inflamacions i altres mals eren combatuts emprant neu.

La rendibilitat de l'emmagatzematge i el comerç de la neu en aquell temps es devia també als aprofitaments gastronòmics amb l'elaboració i la venda de gelats. Una imatge als carrers de Ciutat molt usual ja al segle XIX eren els petits carrets on es venia la popularíssima *aigo de neu o aigo gelada* i les orxates. La neu era un complement de luxe important a la taula bona i refinada de les classes altes.

7. L'estepa blenera

Estepa blenera amb el puig d'en Galileu de fons (Foto: Gràcia Salas)

Després d'haver descansat una estona al costat de les cases de neu, tornam al camí per anar a cercar un collet on les fites es bifurquen. Giram a l'esquerra per pujar fins al cim del puig d'en Galileu. En aquest tram de camí l'estepa blenera (*Phlomis italica*) és bastant abundant.

El seu nom científic, *Phlomis*, ve del grec, *phlox*, que significa 'flama', al·ludint a l'ús que tenien les seves fulles com a metxes dels llums d'oli. El nom popular també fa referència al seu ús; un *ble* és un manat de fils entrellaçats i recoberts de cera o oli que formen l'element combustible d'una espelma. Antigament s'empraven les fulles d'aquesta planta com a blens.

Aquest arbust endèmic de Mallorca i Menorca creix en praderies i costers de muntanya, a vegades en llocs escarpats, preferentment en zones assolellades i amb sòls nitrificats, per la qual cosa sovint està associada a la presència de pastura.

8. El rotaboc i l'arribada al cim d'en Galileu

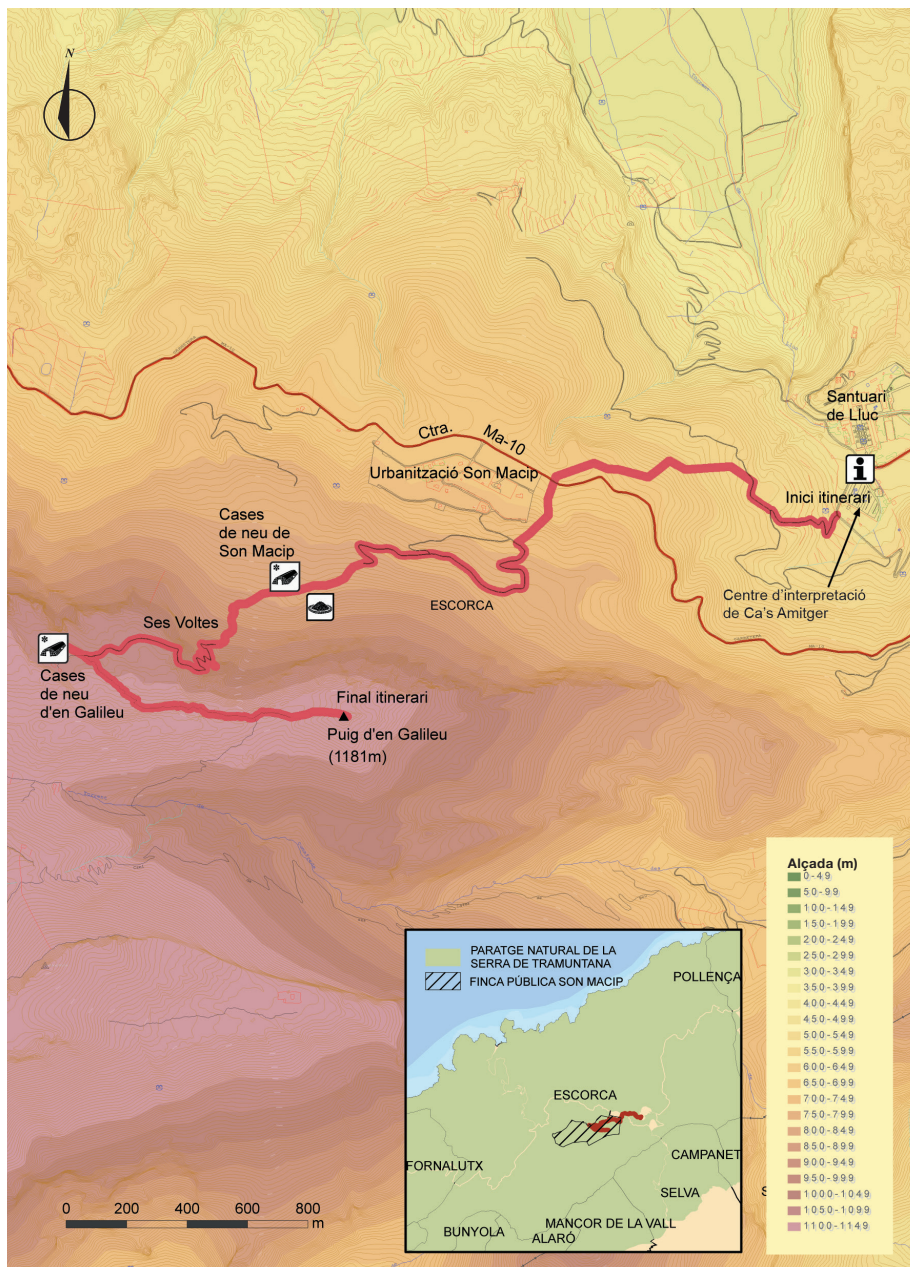
Els penyals que tenim a la dreta són refugi de diverses espècies pròpies de boscos caducifolis, sovint relictos d'una època més freda que l'actual. És una bona ocasió per conèixer el rotaboc (*Acer opalus* subsp. *granatense*). Generalment el trobarem empenyalat i arrelat dins esquerdes, a les zones ombrívols de la Serra de Tramuntana. El fet de ser un arbre caducifoli fa que a la tardor les seves fulles comencin a groguejar i adquireixin uns vistosos tons rogenços. A l'hivern ens serà difícil destriar-lo de les parets rocoses.

Arribats al cim, podem comprovar que el puig d'en Galileu és un mirador incomparable sobre el sector nord-oest de Tramuntana. Aquí podem gaudir de la panoràmica que ens ofereix el puig de Massanella, el coll des Prat, la serra des Teixos, el Puig Major i la serra de na Rius.

Baixarem pel mateix lloc per on hem pujat. En arribar al punt on les fites es bifurcaven, girarem a la dreta fins a arribar al replà, a partir del qual tornarem a fer ses Voltes, que ara de baixada segur que no se'ns faran tan llargues com de pujada.

Fulls de rotaboc (Foto: Gràcia Salas)

Paratge natural de la Serra de Tramuntana

Oficina de gestió del Paratge natural. Gremi Corredors, 10, 1er pis. Pol. Son Rossinyol 07009 Palma
Tel. 971 17 66 66 / 971 17 76 39

Centre d'interpretació i informació de ca s'Amitger (Lluc) Ctra. Lluc a Pollença s/n

Tel. 971 51 70 70 / 971 51 70 83

espaisnaturalsprotegits.caib.es

@PNSerraTramuntana